

6. godišnji tečaj i međunarodna konferencija *Libraries in digital age (LIDA)*, Dubrovnik–Mljet, 30. svibnja–3. lipnja 2005.

Projekt LIDA (Libraries in digital age) započeo je 2000. godine i godišnji je međunarodni skup koji zajednički organiziraju Odsjek informacijskih znanosti Pedagoškoga fakulteta Sveučilišta u Osijeku i američka School of Communication, Information and Library Studies Rutgers University. Aktualne teme koje prate promjene i zahtjeve digitalnoga okruženja svake se godine obrađuju u dvama dijelovima: jedan je posvećen istraživanju i razvoju, a drugi se odnosi na napredak u primjeni i praksi. Njima se nastoji prikazati postignuća informacijskih stručnjaka različitih profila, objašnjavajući suvremene probleme, prednosti i rješenja.

Teme ovogodišnje LIDE (<http://www.ffos.hr/lida/lida2005>) bile su: *What can digital libraries do that traditional cannot? Or do in addition? & Building a small digital library and digital library network*. Digitalne knjižnice popularne su diljem svijeta zahvaljujući tomu što nude besprimjernu dostupnost sve većem broja knjižnih izvora i usluga te ponudi mnoštva funkcija i usluga koje nije moguće organizirati u tradicionalnim knjižnicama. Cilj je prve tematske cjeline bio istražiti postignuta ostvarenja i buduće izgled digitalnih knjižnica u smislu unaprjeđivanja sadašnjih i razvoja novih usluga, procesa, struktura i društvene prakse te ispitati njihovu integraciju s uslugama, strukturama i socijalnim funkcijama tradicionalnih knjižnica i srodnih ustanova. Budući da mnoge male organizacije/ustanove žele izgraditi digitalnu knjižnicu za svoje vlastite potrebe i korisnike, važno im je, s obzirom na ograničene resurse, ispitati najbolja rješenja za izgradnju, održavanje i dijeljenje digitalnih knjižnica. Stoga je drugi dio LIDE bio posvećen razmjeni praktičnih iskustava i istraživanja u izgradnji djelovanju malih digitalnih knjižnica u različitim ustanovama ili područjima, u srodnim mrežama i infrastrukturi prema regionalnom, institucionalnom ili tematskom kriteriju. Pozvani su predavači predstavili svoje istraživačke projekte i iskustva stečena radom u digitalnim knjižnicama, ponajviše u izgradnji on-line knjižničnih usluga i njihovoj evaluaciji.

Uvodna su izlaganja bila posvećena društvenim i globalnim aspektima digitalnih knjižnica te njihovim učincima na područjima znanosti, obrazovanja umjetnosti i kulture. Christine L. Borgman (Department of Information Studies, UCLA, SAD) u *e-Science, e-Learning, and Digital Libraries* pokušala je definirati e-znanost i ulogu digitalnih knjižnica u njezinu razvoju i širenju. Napomenula je da je njezina tehnička infrastruktura u nastajanju i da njezini socijalni aspekti još nisu zaživjeli, za što je potrebna veza između podataka i dokumenata. Postojeća infrastruktura akademske zajednice također je u razvoju, dok je infrastruktura podataka razlomljena unutar različitih područja i znanosti, a digitalne knjižnice trebale bi biti važna poveznica znanosti i učenja u elektroničkom okruženju. Robert Hayes (UCLA, SAD) u radu *Analysis of Circulation Data for the UCLA Library: 1997 through 2003* prikazao je istraživanje cirkulacije podataka u elektroničkom obliku provedeno u toj sveučilišnoj knjižnici. U izlaganju *Collaborative management of e-resources – the eIFL.net (electronic Information for Libraries) project* Monica Segbert-Elbertt i Rima Kupryte (eIFL.net, Rim, Italija) bavile su se radom nevladine organizacije eIFL.net, koja okuplja knjižnične konzorcije u pedeset zemalja u razvoju radi unaprjeđenja i promicanja šire upotrebe kvalitetnih elektroničkih informacija od korisnika svih vrsta. Erda Lapp (Bochum University Library, Njemačka) u *The*

development of alternative e-publishing structures and the role of the library govorila je o novostima u elektroničkom izdavaštvu koje omogućuju moderne tehnologije, poglavito o novim poslovnim modelima, digitalnim spremištima, novim oblicima suradnje i smanjivanje troškova kroz konkurenciju.

U brojnim se izlaganjima govorilo o postupanju s netekstualnim izvorima, poput slika, zvučnih zapisa i multimedija u digitalnim knjižnicama. Gary Marchionini (University of North Carolina at Chapel Hill, SAD) u *Practice and Theory in Digital Libraries: The Case of Open Video* usredotočio se na videozapise i korisnička sučelja najpogodnija za njihovu uporabu te metodološke i metričke odrednice koje pokazuju kako ljudi razumiju digitalni video kroz surrogate. Izlaganje *Collaborative Models for Provision of Digital Library Services: Experiences from the National Library of New Zealand*, koje su pripremili Graham Coe, Michaela O'Donovan, Fiona Rigby i Sam Searle (National Library of New Zealand, Novi Zeland), bavilo se novim projektima koje je ta knjižnica pokrenula u 2004. Važno je da ti projekti nadilaze institucionalne okvire, neovisno o različitim modelima njihova djelovanja: EPIS (Electronic Purchasing in Collaboration) ostvaruje se kroz zajednički konzorcij velikoga broja ustanova koji skrbi o nabavi baza podataka na nacionalnoj razini, AnyQuestions? predstavlja zajedničku referalnu uslugu svih knjižnica, a Matapihi je digitalni repozitorij u kojem se na jednom mjestu može pristupiti digitalnim zbirkama gradiva iz knjižnica, arhiva, muzeja i galerija. Izlaganje *Managing the Virtual Future in a National Park: MoPark, METS and More* Dennisa Nicholsona (Centre for Digital Library Research, University of Strathclyde, Škotska) također je bilo usmjereno na zajednički projekt koji okuplja različite tipove ustanova: digitalne knjižnice, muzeje, nacionalne parkove i turističke organizacije. Rezultat projekta, utemeljenoga na vrjednovanju mogućnosti metapodataka, nova je usluga virtualnoga obilaska nacionalnoga parka koja je razvijena uporabom METS standarda.

Tijekom konferencije sudionici su imali prilike pratiti različite demonstracije i upoznati se s novim uslugama, praktičnim rješenjima, korisničkim modelima i strukturama razvijenim za digitalne sadržaje. Erik Jan van Kleef (Ovid Technologies, Njemačka) u *SEARCHSOLVER - Ovid Federated Search Solution* predstavio je istoimeno pomagalo za identifikaciju i otkrivanje elektroničkih informacijskih izvora prema zahtjevima korisnika. Sara McNicol (University of Central England, UK) u izlaganju *An overview of the eVALUED toolkit* prikazala je program koji pomaže knjižničarima i informacijskim stručnjacima visokoškolskih ustanova u Engleskoj u vrjednovanju elektroničkih informacijskih usluga. U radu *OpenWorldCAT and Netlibrary ebooks* Vivien Cook (OCLC PICA) predstavila je programske pakete CONTENTdm, Olive Software, OCLC Digital Archive i OCLC NetLibrary. Iannello Robert (K. G. Saur Verlag, Njemačka) u *Build your own e-Library with Thomson Gale and K,G Saur!* prikazao je iskustva ove nakladničke kuće u izgradnji njihove vlastite e-knjižnice te njihove nove proizvode World Biographical Information System Online i World Biographical Dictionary of Artists Online. Gabriele Bertoli (CSA, UK) predstavila je bazu podataka *CSA ILLUMINA The Platform that links all your services*, a Bernard Frischer (IATH, University of Virginia, SAD) program SAVE (Serving and Archiving Virtual Environments). Izlaganjem *Experiences from the Elisad Gateway Project: building and maintaining a specialised digital library network in Elisad context* Susanne Prepeliczay (Archido, University Bremen, Njemačka) prikazala je iskustva u izgradnji

zajedničkoga elektroničkog kataloga za područje ovisnosti, alkohola i narkotika europske mreže specijalnih knjižnica unutar toga područja.

Više izlaganja bavilo se pitanjima vezanim uz evaluacijske mjere, metode i studije te istraživanja uporabe i korisnosti digitalnih knjižnica. Tefko Saracevic (Rutgers University, New Jersey, SAD) u iscrpnom je i preglednom izlaganju *How were digital libraries evaluated* dao kritički pregled radova o evaluaciji digitalnih knjižnica, uključujući i prikupljene podatke. Obradio je više od 80 evaluacijskih studija s obzirom na predmet, sadržaj, kriterije, metodologiju i rezultate evaluacije te se u zaključcima osvrnuo na razloge postojanja maloga broja evaluacijskih istraživanja, od težine istraživanja do financijskih razloga. Mateja Šmid (Faculty of Civil and Geodetic Engineering, University of Ljubljana, Slovenija) i Darko Majcenović (National and University Library, Ljubljana, Slovenija) predstavili su u izlaganju *User-centered evaluation Framework of Digital Repositories: Re-use experience* projekt razvijen u okviru EU (eContent scheme nazvan reUSE), cilj kojega je bio prikupiti i učiniti dostupnim u digitalnom obliku tiskane publikacije tijela javne vlasti i dugoročno ih pohraniti. U izlaganju je prvo pružen pregled projekta, a zatim i evaluacija repozitorija iz korisničke perspektive. Elaine Peterson (Montana State University, SAD) u radu *User-Centered Evaluation of Two Digital Libraries* prikazala je evaluaciju dviju različitih digitalnih zbirki uporabom metoda »gruda snijega« i e-mail ankete.

U *The Use of Electronic Resources by Digital Reference Services* Jeffrey Pomerantz (SILS, University of North Carolina at Chapel Hill, SAD) prikazao je razvoj on-line referalne usluge na državnoj razini koja obuhvaća knjižnice svih vrsta, razvijene s namjerom da se poveća uporaba knjižnoga gradiva i elektroničkih izvora dostupnih u knjižnicama. Richard E. Stern (Seton Hall University, SAD) u *Co-Browsing at the Reference Desk: A demo* predstavio je pilot projekt zajedničkoga pretraživanja knjižničara i korisnika tijekom korisničkoga zahtjeva i njihove međusobne interakcije, a tema izlaganja *The Problematic Learning-Object* Rosemary Aud Franklin (University of Cincinnati, SAD) bili su predmeti namijenjeni učenju, odnosno digitalni i nedigitalni entiteti koji mogu biti upotrijebljeni za podučavanje i obrazovanje. U izlaganju *The New Digital Documents: Which Perspectives For Digital Libraries?* Isabelle Rondeau i Lise Verlaet (Montpellier III U, Béziers Cedex, Francuska) bavile su se semantičkim webom i kontekstualnim pristupom digitalizaciji.

Posebno bih spomenula dva izlaganja koja su predstavila hrvatske projekte. Damir Boras, Nikola Ljubešić i Nives Mikelić s Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskoga Fakulteta u Zagrebu prikazali su Croatian Old Dictionary Portal (CRODIP), rezultat znanstvenoga projekta »Hrvatska rječnička baština i prikaz rječničkog znanja«. Cilj je projekta bio istražiti mogućnosti segmentacije, strukturiranja i pretraživanja višejezičnih rječnika. U sklopu projekta digitalizirani su mnogi rječnici (primjerice Vrančićev, Kašićev, Habdelićev i dr.) i razvijena je metoda koja omogućuje njihovo pretraživanje. U ovom se trenutku preko ovoga portala može pretraživati i pregledavati digitalizirani tekst i slika originala digitaliziranih rječnika. Marija Bjelić, Jasmina Plavac i Dina Popović iz HIDRE u izlaganju *The Archive of Network Resources – Collection, selection, processing and storage of documents acquired from the official websites of the public authority bodies of the Republic of Croatia* opisale su razvoj digitalne knjižnice koja prikuplja službene dokumente i publikacije s mrežnih stranica tijela javne uprave.

Namjera je projekta POOPD (Prikupljanje, odabir, obrada i pohrana dokumenata sa službenih mrežnih stranica tijela javne vlasti Republike Hrvatske) bila prikupiti svu građu i omogućiti jednostavni pristup informacijama s jednoga mjesta te očuvati autentičnost sadržaja, oblika i funkcionalnosti u svrhu dugoročne zaštite i uporabe. Okosnicu projekta POOPD čini Arhiv mrežnih dokumenata – AMD, sustav nastao kao rezultat zajedničkoga projekta HIDRE i SRCA.

Ovogodišnje su radionice bile posvećene različitim projektima digitalizacije i pitanjima vezanima uz njihovo planiranje te izgradnju i održavanje digitalnih knjižnica i mreža. Anna Maria Tammaro (University of Parma, Italija) vodila je radionicu *Education and training for digitisation*, posvećenu projektu Minerva s kojim je započelo otvaranje europskih digitalnih zbirki za širu uporabu i koji je odigrao važnu ulogu u koordinaciji i interakciji između distribuiranih digitalnih zbirki. U radionici se govorilo o izazovu kooperacije u digitalizaciji u europskom okruženju, a razloženi su kriteriji i zahtjevi za uspješnost u projektima digitalizacije te tehnička i organizacijska pitanja uključena u njihovo razvijanje. U radionici *From the cradle to the grave: The digital life cycle*, cilj koje je bio informiranje onih koji tek kreću u digitalizaciju, Catherine Bonser (OCLC PICA, UK) prikazala je pregled pitanja koja treba uzeti u obzir pri planiranju digitalizacijskih projekata, poput okruženja, stvaranja, dostupnosti, zaštite i dr. Tanja Buzina, Sonja Pigac i Mirna Willer iz NSK te Miroslav Milinović i Nebojša Topolščak iz SRCA prikazali su u radionici *Towards the hybrid library integrating information library system and digital archive issues in archiving web resources for a National Library and beyond* koncept hibridne knjižnice i model NEDLIB, koji su poslužili NSK za razvijanje DAMP (Digitalni arhiv mrežnih publikacija) sustava. Hibridna knjižnica okupljalište je različitih tehnologija iz različitih izvora u kontekstu radne knjižnice, te je na taj način razmatrana integracija sustava i usluga u elektroničkom i tiskanom okruženju. Radionica *Design and operation of a small special library: Digital resource implications* Emila Levinea (Austrija) bila je posvećena razvoju nove specijalne knjižnice na primjeru projekta rađenoga za UN, a objašnjeni su različiti oblici njezina planiranja – upravljanje prostorom, osobljem i proračunom, pretplatničke usluge, integrirani knjižnični sustavi, elektroničke usluge i poduka korisnika. David Bawden (City University London, UK) i Polona Vilar (University Ljubljana, Slovenija) radionicu *Meet or manage? User expectations of digital libraries* namijenili su istraživačima zainteresiranima za načine zadovoljavanja korisničkih potreba i želja u okruženju digitalnih knjižnica, a u njoj su se bavili pitanjima korisničkih očekivanja iz različitih perspektiva.

Budući da sve veći broj ustanova svoje gradivo i usluge čine dostupnim u digitalnom obliku, sve je više mogućnosti i izazova u osmišljavanju takva djelovanja. Ovakvi skupovi okupljaju informacijske stručnjake različitih profila, a kako su brojna pitanja vezana uz digitalizaciju od interesa i za arhivsku zajednicu, nadam se da će im u budućnosti nazočiti i veći broj arhivista.

Vlatka Lemić